

”Det kriminelle skal ikke hænge på dem som en plakat”

Anerkendelse ♦ På fjerde år arbejder bostedet Bøge Allé 16 i Ribe på at mestre den systemiske tilgang med særligt fokus på anerkendelse, tillid, forståelse og åbenhed. Men med udviklingshæmmede med dom er der særlige udfordringer, når metoden skal fungere i praksis. Bostedets forstander og en gruppeleder beretter.

En gruppe beboere havde været på koloni. Så snart de var tilbage på Bøge Allé 16, kom personalet ind på forstander Flemming Hansens kontor. De havde én klar besked til ham: 'Du skal have en alvorlig snak med Anders. Han har været fuldstændig umulig og har splittet mange ting ad'. Det var tydeligt for forstanderen, at de forventede, at han skulle tage en konfrontation med Anders.

Flemming Hansen tænkte over, hvordan han bedst kunne gribe situationen an. For gav han Anders et møgfold, devaluerede han samtidig det arbejde, som personalet havde foretaget sig på selve kolonien. Hvad ville være mest ordentligt? At starte med at skælde Anders ud, fratage ham nogle rettigheder eller at lade ham fortælle, hvad der var sket.

Samtidig med forstanderens overvejelser, skumlede Anders rød i hovedet rundt i huset med kraven op om ørerne. I stuen stødte de to på hinanden:

Anders: "Jeg ved godt, at jeg skal have en skideballe af dig."

Flemming: "Anders, du skal ikke have nogen skideballe af mig, men jeg kan forstå, at du ikke har haft en særlig god tur. Det vil jeg meget gerne høre om, har du lyst til at fortælle mig om det?"

Som sagt så gjort. Anders begyndte at slappe af og ville gerne tale med Flemming Hansen om turen.

Det viste sig, at Anders havde følt, at han manglede et sted, hvor han kunne trække sig tilbage, få ro i sit hoved og bare være sig selv.

"Personalet sagde, at jeg gerne måtte gå ned på stranden. Men der var koldt, så det havde jeg ikke lyst til," forklarer Anders.

Senere satte personalet og Anders sig sammen, hvor de blandt andet fandt frem til, hvad der skulle gøres anderledes på den næste tur. Forstanderen talte også med personalet om, hvad der kunne være grunden til, at de reagerede så negativt på Anders' adfærd, og hvordan de næste gang kunne gribe situationen anderledes an, så det kunne blive en rar koloni for både personale og beboere.

Dette er ét af de konkrete eksempler på, hvordan forstander Flemming Hansen på bostedet Bøge Allé 16 i Ribe, et § 108 tilbud under Region Syddanmark, har brugt den systemiske og anerkendende tilgang i praksis.

Bostedets personale har arbejdet med tilgangen siden 2004, da Flemming Hansen tiltrådte som forstander.

"I længere tid gik vi og gjorde noget uden, at vi var helt klar over, at det svarede til den systemiske tilgang. Det virkede og føltes bare rigtigt. Da vi så fik sat nogle begreber på i forbindelse med et kursusforløb i kollegial supervision og hentede inspiration fra Nørholm Kollegiet i Herning, vidste vi, at vi for alvor ville arbejde målrettet med denne tilgang," husker forstander Flemming Hansen.

Han fortsætter:

"Vi er dog langt fra udlærte endnu. Det tager sin tid, men vi er godt på vej. Man kan sige, at vi har løftet en flig af, hvad det vil sige at arbejde med den systemiske tilgang, og vi er meget begejstrede for at bruge tilgangen i praksis."

Anderledes tænkning

Men, hvordan er den systemiske og anerkendende tilgang anderledes i forhold til den måde, personalet greb opgaverne an på tidligere?

"Før var vi tilbøjelige til at lede efter fejl og bruge meget tid på at irrettesætte beboerne. Det gør vi ikke længere. Nu forsøger vi at se potentialet og ressourcerne hos den enkelte, så vi kan gå aktivt ind og påvirke den domfældte i en positiv retning. Langt hen ad vejen handler det om at gøre beboeren klar

til at tage del i ansvaret for sit eget liv. Det er nemlig med til at motivere og give mening,” forklarer forstanderen.

Tilgangen lægger op til, at man skal lytte meget til hver enkelt beboer. At personalet skal gå med beboeren et langt stykke ad vejen for at forstå, hvorfor han eller hun siger og handler, som de gør. Personalet forsøger at møde beboerne mere individuelt og møde dem på den måde, som netop de ser verden på.

”Når beboerne flytter ind hos os, mærker vi, at de har været vant til personale, der hele tiden fortæller dem alle de ting, som de ikke må gøre. Vi prøver at tale med beboerne om, hvad man for eksempel kunne gøre i stedet for at kaste med møbler. På den måde møder vi dem på en anerkendende måde. Det er med til at skabe et fundament for en positiv udvikling og motivere dem til sunde aktiviteter,” fortæller pædagog og gruppeleder Connie Sandholm, der har arbejdet på Bøge Allé 16 i fem år.

Mere end bare kriminelle

Implicit i den anerkendende tilgang er også en forestilling om, at man skal se på mennesker som hele individer og ikke blot fokusere ensidigt på, at en beboer eksempelvis har begået et seksuelt overgreb på et barn og derfor er kriminel.

”Beboerne er andet og mere end kriminelle, og det skal ikke hænge på dem som en plakate. Typisk er vores beboere gennem livet blevet fordømt, mødt formynderisk, udstødt og marginaliseret. På den måde har de med årene fået opbygget et selvbillede, hvor de siger til sig selv: ’Jeg dur ikke til noget’. Det er den tankegang, vi er med til at ændre markant på med brugen af den systemiske tilgang,” mener Flemming Hansen.

Beboerne på Bøge Allé 16 i Ribe er tidligt skadet og blevet udskilt i børnehaven. De har haft en opvækst med specialskoler og institutionsophold og sjældent

fået lov til at bestemme noget selv. Derfor oplever personalet for eksempel beboere, som har gjort i bukserne alene af den grund, at det er det eneste, de selv kan bestemme over. Beboerne kender stort set ikke til følelsesmæssige relationer til andre mennesker, og få har anerkendt dem og vist dem tillid.

Som led i at opbygge beboernes selvtillid og få *deleted* ’jeg dur ikke til noget’-tankegangen, har Bøge Allé 16 indført jeg-støttende samtaler for beboerne. Her taler man om, hvad der går godt, og hvordan en positiv udvikling på et område kan overføres til et andet område. På den måde lærer de at tro på, at de har potentiale.

”Hos os oplever beboerne pludselig, at vi tager dem alvorligt. De har ikke turdet vise nogen tillid, men det begynder de lige så stille på her. Vi har blik for at etablere en kontakt til dem uden løftede pegefingre, for de forventer altid, at de skal smides ud, når de har lavet ballade. Sådan plejer mønstret at være,” siger Connie Sandholm.

Rammer og strukturer med måde

Men selvom der ikke som sådan er løftede pegefingre og en herskende nej-pædagogik på bostedet, så ligger der en

modsatning til den systemiske tilgang i, at det er nødvendigt at have nogle faste rammer, fordi man her netop har med domfældte at gøre.

”Vi kan ikke bare ’slippe det hele løs’. Heldigvis formår vi både at arbejde på en anerkendende måde og samtidig indtage rollen som ’den strenge’, når der er brug for det. Det kan for eksempel handle om, at spisetiderne skal overholdes, huset skal se pænt ud, omgangstonen skal være i orden og alle skal se velsoignerede ud,” forklarer Connie Sandholm.

Forstander Flemming Hansen er enig med Connie Sandholm og mener, at den systemiske tilgang skal bruges på en realistisk måde. Beboernes adfærdsmæssige problemer gør netop, at der er situationer, hvor personalet klart må vise, hvordan tingene skal være. For personalet er rollemodeller. Det betyder, at de skal tænke over alt, hvad de gør sammen med beboerne. For eksempel kræver det stor bevidsthed omkring sprogbrug og omgangstone.

”Vi tænker meget på, at vores sprogbrug er uden bandeord og slang for ikke at få en rå tone. Det, tror vi, har en afkriminerende effekt. Vi bruger også megen tid på at tale med beboerne om dit og

Forstander Flemming Hansen og gruppeleder Connie Sandholm, Bøge Allé 16

mit. Hvordan man låner ting hos hinanden, og at det sjældent er en god idé at købe noget af hinanden. For det kan føre til tyveri, hvis man køber på afbetaling og pludselig ikke har flere penge. Helt bevidst kan jeg godt lade min tegnebog ligge på mit skrivebord og forlade kontoret. Jeg ved godt, at jeg måske frister en og anden, men værdien af den tillid, jeg dermed viser beboerne, er bare så stor, at jeg må gøre det,” siger Flemming Hansen.

Bostedet arbejder med synlige strukturer og faste rammer, som er afpasset til hver enkelt beboer. Vigtigt er det, at rammerne hverken må være for snævre eller vide, men skal være passende og overskuelige for den domfældte – helt i tråd med den systemiske tilgang.

”Hvor beboeren ikke kan eller vil tage ansvar, skal vi være klar til at gøre det. Vi sætter grænser, bygger strukturer op og tør udvise den myndighed, som det kræver at skulle stå fast. Også i svære situationer,” siger Flemming Hansen.

Nærværende i orkanens øje

For netop i svære situationer, når der for eksempel opstår en konflikt, kan det være vanskeligt at benytte den anerkendende tilgang.

Det erkender Flemming Hansen og forklarer, at det især er her, personalet skal lære at tænke helt anderledes, end de har været vant til.

”Vi har lært, at vi pædagogisk skal gribe en konflikt anderledes an. For hvor man ellers ville være gået i forsvarsposition, når en beboer er truende og taler om, at han vil slå, så vil den anerkendende tilgang sige: Hvis han har fået en dom for vold, så er det virkelig flot, at han taler om det i stedet for at udøve volden.”

Igen bliver det anerkendende element meget centralt. I konflikter er der i situationen ingen mulighed for, at en pæda-

Bøge Allé 16

- § 108 tilbud i Region Syddanmark beliggende i Ribe
- Den primære målgruppe er domfældte udviklingshæmmede over 18 år
- Pt. bor der ni mænd og to kvinder, hvis ophold typisk vil strække sig over tre til fire år
- Budgettet er på cirka 15 millioner kroner
- Personalet består af 24 ansatte og to administrative medarbejdere
- Beboerne har typisk lavet ildspåsættelse, tyveri, seksuelle overgreb og vold
- Personalet refererer til Gregory Bateson og Humberto Maturanas grundteorier

gog kan gå i dialog med den domfældte. Her skal man tænke, at man måske ikke kan acceptere det, han gør og siger, men anerkende, at han i situationen ikke har andre muligheder.

”Med den systemiske tilgang møder vi ikke beboerne på en fordømmende måde. Man bliver ikke diskvalificeret på sin adfærd, heller ikke i konfliktsituationer. De er vant til, at folk vender dem ryggen, når de er voldsomme. Det gør vi ikke. Vi forsøger at være nærværende og til stede, når det koger og er kørt af sporet. Vi fortæller den pågældende beboer, at vi er her,” siger Connie Sandholm.

Når en beboer går i affekt, sikrer personalet som oftest, at de øvrige beboere bliver ’evakueret’ fra lokalet, så de ikke lider unødigt skade. Personalet vil samtidig yde omsorg og hjælpe ham, for han vil ofte stå i en situation, hvor han føler sig magtesløs, ensom og forladt.

”Hos os skal man være robust og kunne stå fast i orkanens øje, for vi oplever jævnligt trusler fra beboerne. Men vi forsøger at være så troværdige som muligt, selvom troværdigheden virkelig kommer på prøve i konfliktsituationer,” reflekterer Flemming Hansen.

Fleksibilitet og klare aftaler

En del af de faste rammer handler også om, at det er essentielt at have klare aftaler med domfældte udviklingshæm-

mede. Overholder man ikke en aftale for eksempel i forbindelse med, at man forlader bostedet, så kan det begrænse frihedsgraden næste gang i form af ledsaget udgang. Udformningen af aftalerne afhænger meget af den enkelte beboers problemstillinger.

”Vi ser beboerne som enkeltpersoner og på, hvad de hver især kan. På den måde åbner vi meget mere op for, at så længe de kan overholde deres aftaler, er der næsten ingen grænser for, hvad de kan være en del af. De oplever, at vores tilgang åbner op for, at de selv kan tage af sted på nogle ture – måske selv tage toget. På den måde får de nogle succesoplevelser, der er med til at udvikle hver enkelt af dem,” siger Connie Sandholm.

På et tidspunkt flyttede en beboer ind, som havde svært ved at identificere sig med gruppen. Derfor ville han gerne hjem hver anden weekend. Med bostedets tidligere tilgang til denne problematik kunne dette ikke have ladet sig gøre. Men med den anerkendende tilgang og en stor portion tillid, fik beboeren det, som han gerne ville.

Hvad er opnået?

Hvad har Bøge Allé 16 så opnået ved at tage den systemiske tilgang i brug?

De rene fakta viser, at antallet af magt-ansendelser er blevet reduceret med 50 procent siden 2004, ligesom anmeld-

delser af fysisk vold mod personalet er reduceret med cirka 60 procent i samme periode.

Forstander Flemming Hansen vurderer, at 80 til 90 procent af kommunikationen i dag udelukkende er verbal og uden voldelige episoder.

Internt registrerer man den fysiske og psykiske belastning af personalet, så man kan dokumentere omfanget og samtidig give sikkerhedsorganisationen mulighed for at gribe ind i tide. Også her kan man se en overvejende positiv udvikling i den forløbne periode.

I dag er der også langt imellem, at en medarbejder har behov for en krise-psykolog. Tidligere forekom det relativt hyppigt.

Og Flemming Hansen skønner, at det kun er tre ud af de cirka 20 beboere, der i løbet af de seneste fem år er flyttet fra Bøge Allé 16, som har begået ny kriminalitet. Og det er endda kriminalitet i småtingsafdelingen. Der er det samme antal konflikter som tidligere, men de er altså blevet mindre voldsomme.

Beboerne er ikke intellektuelt blevet bedre af, at personalet bruger den systemiske tilgang, men de mærker, at der er blevet mere rummelighed, og at der

bliver vist dem større tillid. Forskellen i forhold til tidligere er meget tydelig for beboerne.

”De er stadig impuls- og behovsstyrede. Men med tilgangen prøver vi at støtte og føre dem i nogle mere hensigtsmæssige retninger, som giver bedre mening for dem. Det er vigtigt, at de selv føler, at de har fundet nogle andre handlemuligheder. Hos os oplever de også en anerkendelse af deres særegne karaktertræk, og det tillægger jeg stor betydning. Det er ikke frelstthed, det er dyb faglighed,” fastslår forstanderen.

Arbejde med hovedet

For at højne fagligheden ydes der løbende kollegial supervision, personalet kommer på skift på efteruddannelse, ligesom en psykolog også sparrer med medarbejderne. De arbejder med selvrefleksionsøvelser og lærer, at de ikke skal gå i forsvarsposition, når man skal reflektere over alternative løsninger på en problemstilling. Og personalet er ved at få indarbejdet, at de skal være åbne over for, at der kan være en vifte af måder, som en situation kan løses på.

”Det gælder om at arbejde med hovedet og ikke med maven. På den måde lærer vi at forstå beboernes adfærd, og at det ikke er det samme, som at vi

accepterer adfærden. Men selvfølgelig er det svært, når et treårigt barn er blevet misbrugt seksuelt af en beboer. Her skal vi forsøge udelukkende at rumme det i hovedet, have en skarp professionel tilgang og forstå det afvigende. Løsningen for os bliver at undersøge mulighederne for, at beboerne kan gøre noget andet, så kriminaliteten ikke gentager sig,” forklarer Flemming Hansen.

Netop fordi medarbejderne på Bøge Allé 16 har med en målgruppe at gøre, som af og til kan være en stor udfordring at lære at forstå på grund af dens kompleksitet og adfærd, har indførelsen af den systemiske tilgang også en sidegevinst ifølge forstanderen:

”På et bosted som vores med en kriminel målgruppe kan kulturen godt blive lidt barsk. Men med det anerkendende element i fokus i vores pædagogik, viser vi tålmodighed på selv den mindste udvikling. Når vi får øje på den, er det fantastisk. Så har vi gjort en forskel.”

Kontinuerlig oplæring af personale

Det er svært at fastholde medarbejdere på et bosted med mange domfældte, mener Flemming Hansen. Derfor er den største udfordring på Bøge Allé 16, at der næsten hele tiden kommer nyt personale, som skal efteruddannes, før de kan bruge den systemiske tilgang.

Men alligevel holder forstanderen og medarbejderne godt fast i den systemiske måde at arbejde på. For den har vist sit værd. Også selvom implementeringen er længerevarende.

Anders er et opdigtet navn. Beboerens rigtige navn er redaktionen bekendt.

Den systemiske tilgang

- Metoden bygger blandt andet på antagelsen om, at man bedst motiverer andre og sig selv til nytænkning og forandring, når man anerkender og værdsætter hinanden og sig selv
- Både personale og beboere har brug for opmærksomhed, værdsættelse og feedback. Ved at personalet viser bestemte sider af sig selv eller giver beboerne maksimal interesse, støtter de en positiv udvikling
- Den anerkendende tilgang fokuserer på ressourcer, værdier og drømme, hvor problem-tænkningen har tilbøjelighed til at fokusere på fejl og mangler